

HGD - vorming

Reeks 1: **9-1-2020** + 28-1-2020

Reeks 2: 31-3-2020 + 28-4-2020

Benedikte Timbremont
Inge Lootens
Liesbet Van der Heyden

www.handelingsgerichtwerken.be

<https://www.topungent.be/hgw/home.php>

<https://www.topungent.be/>

info@handelingsgerichtwerken.be

TOPunt..

Waarom voortak en tussentaak?

- Kennis: het leerrendement is hoger (en sneller), als een thema terug opgediept en geüpdatet wordt
- Inhoud krijgt meer betekenis voor je dagelijkse werk
- Dwingt ons om sneller van theorie naar praktijk gaan
- Handelingsgericht werken

TOPunt..

Why (most) training is useless?

by David Maister

Training is pas zinvol:

- als geen 'stand-alone' gebeurtenis → 2 dagen
- als topics direct toepasbaar zijn → K-V-A
- als het de eigen werking ten goede komt → puzzelen
- als diegene die het volgen ook mandaat hebben om er iets mee te doen → vrije wil
- als er input komt uit de deelnemers, die vanuit het werkveld good practice/noden aanbrengen
- als men kan leren uit elkaars successen én missers

TOPunt..

Leren van & met elkaar

Balend leren

Leren van missers

Stralend leren

Leren van succeservaringen

Fouten = kansen om van te leren!
(Hattie, 2013)

(Mitchell, 2015)

TOPunt..

Agenda

Dag 1

- HGD in het zorgcontinuüm
- HGD in het CLB
- HGD als niet-classificerende diagnostiek
 - *HGW-uitgangspunten*
- Handelingsgerichte attitude
- Intakefase
- Strategiefase

Dag 2

- Onderzoeksfase
- Integratie- en aanbevelingsfase
- Adviesfase - Verslaggeving
- Handelen en evalueren

TOPunt..

Doelen 2-daagse

Kennis van

- Zorgcontinuüm
- 7 uitgangspunten HGW binnen de 5 fasen HGD
- Prodia (opzet & wegwijs tools)

Vaardigheden

- Gericht observeren
- Gespreksvaardigheden
- Constructief samenwerken
- Formuleren van aanbevelingen

Attitude

- Scientist - practitioner
- Toepassen op eigen casuïstiek

TOPunt..

Formuleer je individuele leerdoelen

In deze cursus wil ik leren:

- Attitude:
- Kennis:
- Vaardigheden:
- Overige:

Bewaar je roze blaadje voor dag 2!
Evaluatie: heb ik mijn leerdoelen behaald?

Feedback doorheen de dag

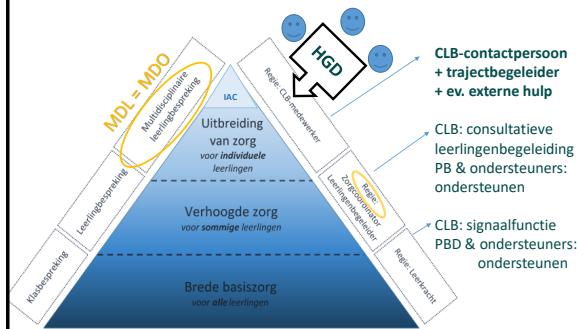
Graag uw tops en tips

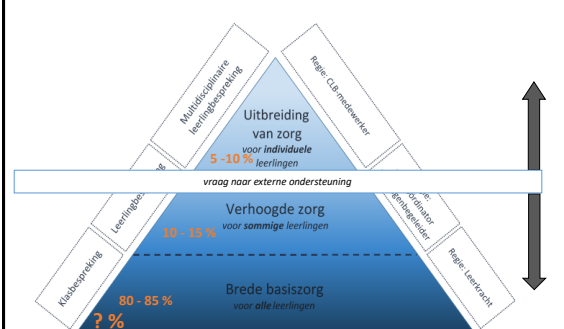
zodat wij u kunnen ondersteunen om uw leervraag te beantwoorden

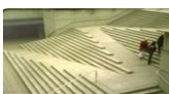
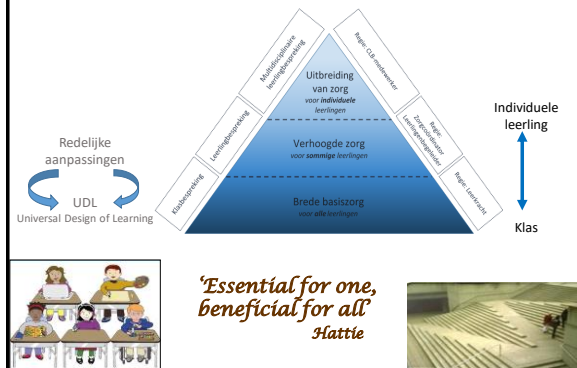
HGD in het zorgcontinuüm

HGD in het zorgcontinuüm

HGD in het zorgcontinuüm

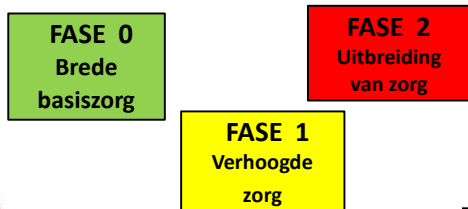
HGD in het zorgcontinuüm

Decreet leerlingenbegeleiding:
'Alle 4 de begeleidingsdomeinen OLB – L&S – PSF – PGZ moeten door alle actoren geïntegreerd en holistisch benaderd worden'

HGD in het zorgcontinuüm

Oefening: In welke fase van het zorgcontinuüm past de volgende activiteit het best?

HGW
HGD

TOPunt..

Een goede **communicatie** tussen school en ouders doet het sociaal-emotioneel functioneren, de werkhouding en de schoolprestaties van leerlingen toenemen (Marzano, 2007).

Fase 0: Brede basiszorg
→ ouderbetrokkenheid

HGW
HGD

TOPunt..

Een klasleerkracht klaagt bij de zorgcoördinator over het feit dat ze na elke speeltijd ruzies moet beslechten, omdat kinderen zich gepest voelen.

Fase 1: Verhoogde zorg
→ Brede basiszorg: speelplaatsbeleid? pestbeleid?

HGW
HGD

TOPunt..

De zorgcoördinator volgt samen met de klasleerkracht dagelijks de afwezigheden van een kind. Bekijkt ook de doktersattesten die binnenkomen.

Fase 1: Verhoogde zorg

HGW
HGD

TOPunt..

Legere school kost ongeveer 400 Euro per jaar

De maatschappelijk werker van het CLB adviseert aan de schooldirectie om vorming te organiseren rond armoede of pedagogische begeleiding in te schakelen.

Fase 0: Brede basiszorg

HGW
HGD

TOPunt..

Een kleuter vertelt dat papa op mama slaat, aan de klasleerkracht. De turnleerkracht merkt op dat dit kind ook vaak blauwe plekken heeft op bizarre plaatsen.

Fase 2: Uitbreiding van zorg

HGW
HGD

TOPunt..

Samen met de ouders zoekt men naar een vrijetijdsaanbod dat meer beweging inhoudt en toch aansluit bij de interesses van Sien

Fase 1: Verhoogde zorg

TOPunt..

Het CLB zorgt voor opvoedingsondersteuning via de thuisbegeleidingsdienst voor de ouders van Hendrik

Fase 2: Uitbreiding van zorg

TOPunt..

De leerkracht maakt een uitnodiging voor oudercontact waarbij de vertaling van de thuistaal op de keerzijde staat. Zij gebruikt hiervoor www.vertaalbibliotheek.be.

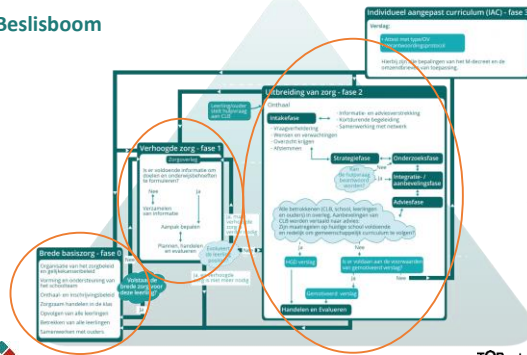
Fase 1: Verhoogde zorg

TOPunt..

Zorgcontinuüm

Beslisboom

TOPunt..

Agenda

Dag 1

- ✓ HGD in het zorgcontinuüm
- HGD in het CLB
- HGD als niet-classificerende diagnostiek
 - *HGW-uitgangspunten*
- Handelingsgerichte attitude
- Intakefase
- Strategiefase

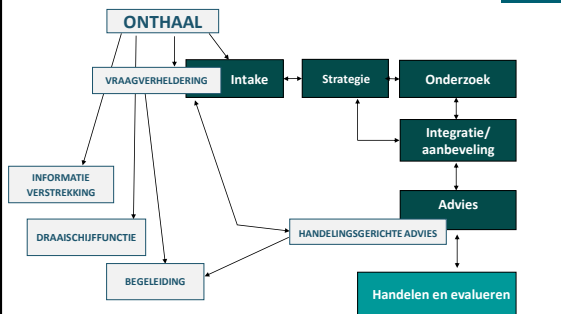
Dag 2

- Onderzoeksfase
- Integratie- en aanbevelingsfase
- Adviesfase - Verslaggeving
- Handelen en Evalueren

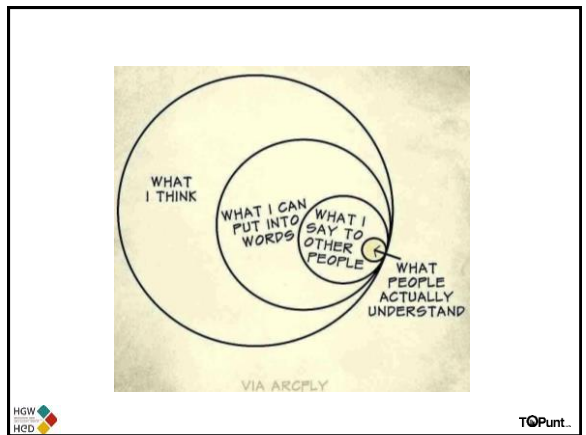
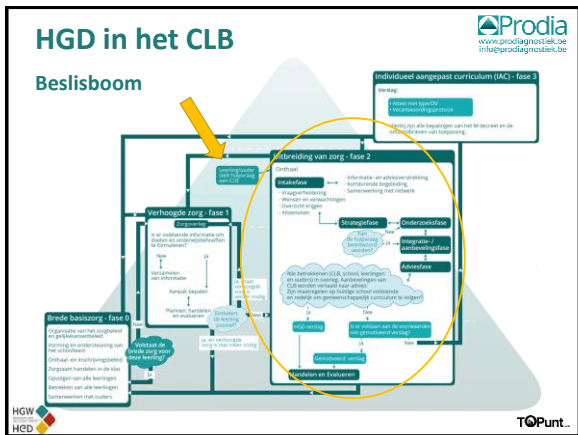

TOPunt..

HGD in het CLB

TOPunt..

HGD in het CLB

Toestemming voor begeleiding

Decreet Rechtspositie Minderjarige in de jeugdhulp
→ voor alle hulpverleners (welzijn) www.rechtspositie.be

Decreet leerlingenbegeleiding:
'Leerling en ouders zijn cliënten, school is partner. Een CLB zet individuele leerlingbegeleiding alleen verder als betrokken LL/O daarmee akkoord gaan.'

Uitz:

1. Systematische contacten en profylactische maatregelen
2. Leerplichtbegeleiding
3. Signaalfunctie en consultatieve leerlingenbegeleiding
4. Verontrusting

HGW HCD TOPunt..

HGD in het CLB

Beroepsgeheim > ambtsgeheim
Welzijn > Onderwijs

Vertrouwen > Transparantie

HGW HCD TOPunt..

HGD ≠ classificerende 'diagnostiek'

= PROCES van gericht informatie verzamelen en analyseren met als doel het nemen van een beslissing over de in te zetten aanpak of interventie

'Assessment for improvement' leidt tot verbetering OLS

= PROCES van kwaliteitsvolle besluitvorming
→ mondt niet altijd uit in een diagnose!
→ ook afstemming interne – externe ondersteuning

'Diagnostiek' is het ganse HGD-traject

**Ideaal (proces)model
Methodiek/kader**

HGW HCD TOPunt..

HGD ≠ classificerende diagnostiek

- Praktijkmodel voor onderwijs, stilaan in jeugdhulp
- Label geeft onvoldoende antwoord voor aanpak
→ Wat heeft leerling **nódig**?
- Géén kant-en-klare oplossingen

DOELEN van HGD:

- Afstemmen hulpvraag - onderwijsaanbod/opvoedingsaanbod
- Kwalitatief sterke én bruikbare adviezen
- Verbeteren van de situatie op school/thuis

HGD = dynamische, functionele diagnostiek

HGW HCD TOPunt..

HGW uitgangspunten

HGW en HGD versterken elkaar

7 x HGW → 7 x HGD

Noëlle Pameijer

Doel van HGW/HGD :
kwaliteitsvol onderwijs en leerlingenbegeleiding verbeteren

HGW uitgangspunten

1 Doelgericht

Afstemming & wisselwerking

Onderwijsbehoeften centraal

Leerkracht doet ertoe

Positieve aspecten

Constructief samenwerken

7 Systematiek & transparantie

HGW uitgangspunten

Oefening: Kruis aan in elke fase welk uitgangspunt volgens jou op de voorgrond komt en geeft het cijfer 1 wat jij het 2^e belangrijkste uitgangspunt vindt, nr. 2 wat jij het 3^e belangrijkste uitgangspunt vindt, nr. 3

HGW uitgangspunten

PEOPLE DON'T CARE HOW MUCH YOU KNOW UNTIL THEY KNOW HOW MUCH YOU CARE.

Handelingsgerichte attitude

- 1. 'juiste' bejegening en aandacht voor samenwerking**
Investeren in positieve relaties (geen 'schuld'): werken aan de 'klik', aan goed contact, er 'naast' staan, betrouwbaar, respect, ...
- 2. 'Goede' gespreksvaardigheden**
Gericht complimenteren, positieve benoemen, cliënten in hun kracht zetten, doorvragen, heldere taal, transparante en inzichtelijke werkwijze, cliënt laten meegroeien, eerlijk over bedoelingen, samen zoeken, verbanden leggen, bewust van eigen normen & waarden, ...
- 3. Meet, weet en beslis**
doelgericht, recente kennis & protocollen, betrouwbare instrumenten, systematisch plan, checken, reflecteren, steeds feedback zoeken, open voor kritiek, 'het elke dag iets beter willen doen', ...

Handelingsgerichte attitude

Rollen CLB-er:

expert én samenwerkingspartner

en

belangenbehartiger, pleitbezorger van de rechten van de **leerling** en spreekbuis voor zijn/haar mening

Handelingsgerichte attitude

Faire diagnostiek in HGW/HGD

FD = kwaliteitsvolle en zorgzame diagnostiek bij allochtone en kansarme leerlingen

3 noodzakelijke basisattitudes voor FD zijn:

- vertrouwensrelatie opbouwen
- eerlijk en transparant communiceren
- beslissingsbevoegdheid laten waar ze hoort, nl. bij de ouders/leerling zelf

Agenda

Dag 1

- ✓ HGD in het zorgcontinuüm
- ✓ HGD in het CLB
- ✓ HGD als niet-classificerende diagnostiek
 - HGW-uitgangspunten
- ✓ Handelingsgerichte attitude
 - Intakefase
 - Strategiefase

Dag 2

- Onderzoeksfase
- Integratie- en aanbevelingsfase
- Adviesfase - Verslaggeving
- Handelen en evalueren

OPDRACHT, even iets anders

- Teken een mooi huis!
- Doe je best, het is heel belangrijk!
- Doe het zo snel mogelijk, je hebt precies 1 minuut!

OPDRACHT – punten tellen

- 5 Deur
- 10 Per raam
- 20 Schuin dak
- 50 Per boom
- 200 Schoorsteen
- 300 Gras
- 400 Gordijntjes aan de ramen, per raam

HGW is doelgericht

HGW is doelgericht

*Zonder doelen,
geen richting en geen effectieve feedback*

Uitdagende doelen bevorderen kwaliteit onderwijs als ze

- realistisch zijn
- samen met betrokkenen
- in positieve termen geformuleerd
- feedback direct wordt gegeven

HGD is doelgericht

Waar willen we naar toe met deze leerling (deze groep)?

op (middel)lange termijn? Wat is het ontwikkelingsperspectief?

- (eind)doelen op schoolniveau → leerplannen – eindtermen
- tussendoelen vertalen naar onderwijsaanbod

op korte termijn? Wat zien en horen we dan?

- kleine, snelle doelen (Marzano)
 - geven houvast
 - duidelijk voor ll, ouders
 - grotere kans op succes
 - Effectievere FB en evaluatie mogelijk
- voor ll'n met extra ondersteuning !

HGD is doelgericht

Welke info is nodig, nuttig om efficiënt te handelen i.f.v. het doel?

- Nice to know ↔ NEED to know
- Infoverzameling en diagnostiek géén doel op zich
- Gericht op advisering en goed handlingsplan

Welke vragen zijn al te beantwoorden met de beschikbare info en welke beslissingen zijn hiermee al te nemen?

→ Eenvoudig als het kan, uitgebreid als het moet

HGD is doelgericht

- Gericht op beïnvloedbare factoren: concreet, haalbaar, evalueerbaar
- Weten wat werkt, leereffecten
- Van maximaal wenselijk naar minimaal noodzakelijk
- Hulpmiddelen:
 - Als ... dan ...- redenering
 - Smart(i)
 - YES-adviezen!
 - Visualiseren van doelen en vooruitgang
 - grip op leerproces en zicht op impact

HGD-stramien → HGD-traject

1. Intakefase 1. Vraag verhelderen 2. Wensen en verwachtingen bepalen 3. Overzichtslijsten 3.1. Problemen oplossen en positieve aspecten benagen 3.2. Doelstellingen van het onderwijsprogramma bepalen 3.3. Het leerplan bepalen 3.4. Bekwaamheidsprofielen en andere relevante informatie bepalen 4. Alkman 2. Strategiefase 1. Clusteren 2. Diagnostisch traject kiezen 3. Hypothese en onderzochte formuleringen 3.1. Openbaar formuleren 3.2. Onderzoeksvragen formuleren 3.3. Betrekkende informatie 3. Onderzoeksfase 1. Wat onderzoeken? 2. Hoe onderzoeken? 2.1. Gevoel 2.2. Doelstelling 2.3. Methode van de beschikbare gegevens 2.4. Aanpak organiseren en het effect ervan nagaan 2.5. Nieuw 2.6. Het onderzoek: hoe het mogelijk onderzoek	4. Integratie- en aanbevelingsfase 1. Integratief bespreken 2. Formuleren van doelen 3. Formuleren van onderwijs-, opvoeding en ondersteuningsmaatregelen en komen tot een overzicht van aanbevelingen 4. Aanbevelingen beoordelen 5. Adviesfase 1. Informeren, overleggen en afspreekken met relevante partijen 2. Werkgroep 6. Handelen en evalueren na de adviesfase 1. Betrekkende, rd en samenwerking 1.1. School 1.2. Leerling en ondersteunende 1.3. Ouder 1.4. Samenwerken met andere partners 2. Globale evaluatie en gericht verbeterplan
---	--

1. Intakefase

1. Vraag verhelderen
2. Wensen en verwachtingen bevragen
3. Overzicht krijgen
 - 3.1 Probleem analyseren en positieve aspecten bevragen
 - 3.2 Functioneren van het kind/de jongere binnen zijn context verkennen
 - 3.3 Attributies bevragen
 - 3.4 Relevante voorgeschiedenis en ondernomen activiteiten en effecten beschrijven
4. Afstemmen

Samenwerking starten & info verzamelen

1. Intakefase

Voorbeeld mail

[BIJLAGE 6.10](#)

Bevestigingsmail MDL

Beste.....,

Bij deze bevestig ik onze afspraak. Binnenkort (datum + tijd) hebben we een multidisciplinaire leerlingbespreking (MDL) vanwege vragen over (naam leerling). Daarbij zullen aanwezig zijn: Het gesprek zal ongeveer 45 minuten duren.

De doelen van dit overleg zijn onder andere:

1. kennismaken
2. doelen van het overleg; wie heeft welke vragen?
3. de aanleiding en reden van aanmelding
4. de huidige situatie:
 - overzicht: wat gaat er goed op school en thuis en wat kan beter?
 - inzicht: hoe zou het kunnen komen dat bepaalde dingen goed gaan en andere moeilijk zijn? Welke verklaringen zijn er zoal?
 - uitzicht: hoe verder? Wat willen jullie bereiken (doelen) en wat is daarvoor nodig? Wat verwachten we van elkaar?
5. afspraken: wie doet wat, hoe, waarom en wanneer? Wanneer spreken we elkaar weer en wat is dan het doel van het overleg?

Kunnen jullie alvast nadenken over de vragen 2, 3 en 4? Dank!

1. Intakefase

1. Vraag verhelderen
2. Wensen en verwachtingen bevragen
3. Overzicht krijgen
 - 3.1 Probleem analyseren en positieve aspecten bevragen
 - 3.2 Functioneren van het kind/de jongere binnen zijn context verkennen
 - 3.3 Attributies bevragen
 - 3.4 Relevante voorgeschiedenis en ondernomen activiteiten en effecten beschrijven
4. Afstemmen

Samenwerking starten & info verzamelen

1. Intakefase

Vorbereiding

- Doel gesprek verwoorden (metacommunicatie)
- Deontologie en positie expliciteren

- Laat voelen dat ze welkom zijn
- Gemeenschappelijk belang: de leerling

- Gezamenlijk, tenzij ...
- Intakevragenlijst gebruiken?
www.prodiagnostiek.be > materialenbank

TOPunt..

1. Intakefase

Voorbeeld vragenlijsten

HGD-Intake vragenlijst
p 438-439

TOPunt..

1. Intakefase

1. Vraag verhelderen
2. Wensen en verwachtingen bevragen
3. Overzicht krijgen
 - 3.1 Probleem analyseren en positieve aspecten bevragen
 - 3.2 Functioneren van het kind/de jongere binnen zijn context verkennen
 - 3.3 Attributies bevragen
 - 3.4 Relevante voorgeschiedenis en ondernomen activiteiten en effecten beschrijven
4. Afstemmen

1. Vraag verhelderen

Wie zijn partners?
 Wie heeft welke vraag?
 Waarom (nu)?
 Wie nog betrekken?

2. Wensen en verwachtingen

Met welk doel stellen ze hun vraag?
 Waar hopen ze op? Wat vrezen ze?

TOPunt..

1. Intakefase

1. Vraag verhelderen
2. Wensen en verwachtingen bevroegen
3. Overzicht krijgen
- 3.1 Probleem analyseren en positieve aspecten benoemen
- 3.2 Functoren van het kind/de jongere binnen zijn context verkennen
- 3.3 Attributies bevroegen
- 3.4 Relevante voorgeschiedenis en onderdomen activiteiten en effecten beschrijven
4. Afstemmen

3. Overzicht

3.1 Wat zijn hun zorgen?
Wat gaat wél goed? Wanneer?

3.2 OLS, thuissituatie, VT
→ **ernsttaxatie**

3.3 Wat is volgens hun de oorzaak?
Hoe verklaren ze de problemen?
Waar zien ze oplossingen?

3.4 Ontwikkelingsgeschiedenis?
Wat is al geprobeerd?
Wat lukt (niet)? Waarom?

1. Intakefase voorbeeld

	Leerling	Ouder(s)	Leerkracht
Welke vraag heeft de...	Ik zou meer vrienden willen hebben.	Mijn kind heeft woedeaanvallen. Hij luistert niet. Huiswerk maken gaat vaak mis. Het is te moeilijk.	Deze leerling kan moeilijk samenspielen. Hij wil vaak zijn zin hebben.
Hoe komt het volgens...	De kinderen willen niet met mij spelen.	Het is een moeilijk kind. Precies zijn vader. De juf geeft teveel huiswerk.	De ouders hebben te weinig structuur. Thuis doet het kind zijn zin.
Wat verwacht de... van ons/anderen?	Dat de kinderen van de klas mij uitnodigen voor een feestje en op de speelplaats vragen of ik meespeel.	Een gesprek met kind zodat hij snapt dat hij moet luisteren. Ik wil dat hij minder huiswerk krijgt.	Wat kan ik in de klas nog doen? Ouders moeten hulp krijgen.

1. Intakefase

1. Vraag verhelderen
2. Wensen en verwachtingen bevroegen
3. Overzicht krijgen
- 3.1 Probleem analyseren en positieve aspecten benoemen
- 3.2 Functoren van het kind/de jongere binnen zijn context verkennen
- 3.3 Attributies bevroegen
- 3.4 Relevante voorgeschiedenis en onderdomen activiteiten en effecten beschrijven
4. Afstemmen

4. Afstemmen

Consensus over hulpvraag?
Doel afgestemd?
Welke (onderzoeks)vragen nemen we mee?
Consequenties? Als... dan...

Rollen duidelijk?
Werkafspraken: Hoe samen verder? Wie doet wat, hoe, wanneer en waartoe?

Evaluatie en feedback vragen op de intake

samenwerking opstarten

Leerling centraal = gedeeld belang

1. Intakefase Visualiseren

In duo: kies casus en visualiseer intake: hulpvraag en verwachtingen

INLAISE 1.1

Visualiseren van de intake: individueel, herhaalbaar

De intakefase is een proces dat bestaat uit verschillende stappen die samen de intake vormen. Het is belangrijk om deze stappen te visualiseren om de intake te structureren en te evalueren.

De intakefase bestaat uit de volgende stappen:

- 1. Vraag verhelderen
- 2. Wensen en verwachtingen bevroegen
- 3. Overzicht krijgen
- 4. Afstemmen

De intakefase is een proces dat bestaat uit verschillende stappen die samen de intake vormen. Het is belangrijk om deze stappen te visualiseren om de intake te structureren en te evalueren.

Hulpvragen van school, ouders, leerling Datum:

De intakefase is een proces dat bestaat uit verschillende stappen die samen de intake vormen. Het is belangrijk om deze stappen te visualiseren om de intake te structureren en te evalueren.

1. Intakefase Oefening

Vraag leerling:

- waarom heb ik deze vraag?
- wat wil ik bereiken?
- wat heb ik al geprobeerd?
- wat heb ik al bereikt?
- wat heb ik nog nodig?

Vraag onderwijs:

- hoe kan ik helpen?
- wat zijn de mogelijkheden?
- wat zijn de beperkingen?
- wat zijn de voorwaarden?
- wat zijn de risico's?

Vraag opvoeding/thuis:

- hoe kan ik helpen?
- wat zijn de mogelijkheden?
- wat zijn de beperkingen?
- wat zijn de voorwaarden?
- wat zijn de risico's?

Doel: Hoeveel het aantal kinderen met leerproblemen verminderen

Legende:

- = positieve aspecten/sterktes
- = wat versterken
- = hypothesen

Constructief samenwerken

Constructief samenwerken

Vanaf aanmelding betrekken we alle partijen bij situatie analyseren, doelen formuleren, oplossingen zoeken

Duidelijkheid over en respect voor elkaars **rol**:

- CLB-er = deskundige, samenwerkingspartner, belangenbehartiger leerling (deontologie)
- Leerkracht = onderwijsprofessional
- Ouders = ervaringsdeskundigen
- Leerling = mederegisseur eigen leerproces

→ Allen mede-onderzoeker,
→ Allen actief betrokken bij plan van aanpak

*“Merci voor je mailtje. Zoals afgesproken heb ik gisteren **tegen** de ouders van Elia gesproken. Het gesprek duurde van **17 uur tot 18.30 uur**. En ja, ze hebben goed geluisterd. Maar eigenlijk is er naar mijn gevoel te **weinig concreets** uit de bus gekomen. Voor mijn klaswerking blijft alles hetzelfde, en daar heb ik het moeilijk mee.”*

Constructief samenwerken

- We nemen vragen, zorgen en verwachtingen ernstig
- Benoemen dat een leerling anders kan zijn op school dan thuis
- Praten **met** ouders /In i.p.v. over ouders/tegen In
→ tweerichtingsverkeer
- Advies wordt niet OPgelegd, maar VOORgelegd
- Sterke samenwerkingsrelatie opbouwen door constructief te communiceren
→ ouderbetrokkenheid start fase 0+1

Constructief samenwerken ouderbetrokkenheid

5 vormen David Mitchell (2015)

- + 1. ouders informeren
- + 2. deelnemen aan activiteiten
- ↗ 3. uitwisseling van perspectieven
- ↗ 4. deelnemen aan beslissingen m.b.t. hun kind
- ↗ 5. gedeelde medeverantwoordelijkheid in plannen, opnemen & evalueren van acties

} Eenrichtingsverkeer

Constructief samenwerken ouderbetrokkenheid

‘Potential’ (2019) onderzocht hoe dat komt ...

1. Normerende kijk:
zelf invulling geven aan perspectief van ouders
2. De mythe van de niet-betrokken ouder
3. Deficitdenken is prominent aanwezig

Constructief samenwerken ouderbetrokkenheid

des te belangrijker voor LLN

- met etnisch-culturele achtergrond
- uit gezinnen met lagere SES
- met specifieke noden

Waarom?

- Ouders hebben ervaringsdeskundigheid van jaren: wat er wel en niet werkt, hun talenten & interesses, ..
- Ouders ervaren het kind in veel verschillende situaties, bij verschillende mensen, ...
- We kunnen vaak niet terugvallen op datgene waar we mee vertrouwd zijn: taal, cultuur, mogelijkheden, ...
- Bij gelijke gedragsverwachtingen thuis en school, meer kans op gewenst gedrag

Constructief samenwerken oudergespreken

Potential 2019

1. Luisteren naar de inbreng van ouders
2. Respect voor de geschiedenis en keuzes van ouders
3. Toegankelijkheid en doelgerichtheid
4. Oog voor het onzichtbare pedagogische werk
5. Tijd geven en nemen

Constructief samenwerken met leerlingen

LLN weten dingen die hun leerkrachten en ouders niet weten:

- Waar kdn/jongeren mee bezig zijn op de gang/speelplaats/VT, hoe ze met elkaar omgaan
- Wat betekent school voor die LL?
- Wat is hun visie op de situatie? Ervaren zij zelf een probleem? Welke verklaringen hebben zij? Hun attributies, wenselijke oplossingen?

→ Hun visie is belangrijk omdat die hun gedrag, werkhouding en leerontwikkeling bepaalt/beïnvloedt

HGW-boek Bijlagen hfst 4 Gesprekken met leerlingen en leerlingplannen

Constructief samenwerken met leerlingen

- Recht om geïnformeerd én gehoord te worden, vanaf 12jaar (mee)beslissen.
- Afhankelijk leeftijd, mogelijkheden, wensen, behoeften
- Geheel of deel ervan of voorafgaand aan OC, Ilbespreking, MDL
- Hoe jong/bekwaam ze ook zijn, zij hebben gevoelens en opvattingen over zaken die hen bezighouden (tekenen, dagboek, ...)
- Vertrouwen behouden, privacy bewaken
- Mede-onderzoeker: analyse, doelen en oplossingen
- Mederegisseur van eigen ontwikkeling en leerproces

MIDDAG PAUZE

Restaurant of Refter

Agenda

Dag 1

- ✓ HGD in het zorgcontinuüm
- ✓ HGD in het CLB
- ✓ HGD als niet-classificerende diagnostiek
 - HGW-uitgangspunten
- ✓ Handelingsgerichte attitude
- ✓ Intakefase
 - Strategiefase

Dag 2

- Onderzoeksfase
- Integratie- en aanbevelingsfase
- Adviesfase - Verslaggeving
- Handelen en evalueren

<https://www.youtube.com/watch?v=u2iGxlu-Fnl>

Wat zou jij doen?
Marcel van Herpen

Positieve aspecten zijn van groot belang

HGW HGD TOPunt..

Positieve aspecten zijn van groot belang

Positieve kenmerken = protectieve factoren van de leerling, maar ook van de leerkracht/zoco de groep de school de ouders

HGW HGD TOPunt..

Positieve aspecten zijn van groot belang

Wat doen we met de beschermende factoren?
HOE sterke kanten benutten bij verdere aanpak?

1. Actief zoeken: *wanneer lukt het wél eens?*
2. (willen) zien of horen: *wat gaat goed? waar is hij/zij beter in? wat doet het kind graag?*
3. Benoemen naar betrokkene(n), expliciet & oprecht *Ik waardeer dat ...* → complimenten
4. Benutten: in aanpak, wat wél werkt uitbreiden/versterken → *ambitieuze doelen, optimisme*
5. Noteren in verslag/dossier/rapport

HGW HGD TOPunt..

Positieve aspecten zijn van groot belang

www.eurekaonderwijs.be

ADHD	Autisme	Dyslexie
- enthousiast	- creatief	- ruimtelijk
- open	- gouderechtig	- inzicht
- sterke intuïtie	- concreet zijn	- creatief
- spontaan	- oog voor detail	- oplossingen voor complexe situaties
- creatief	- geduldig	- fantasie
- veel energie	- betrouwbaar	- goed beeld
- eerlijk	- behoudzaam	- denken
- veel humor	- realistisch	- nieuwsgierig
- goed in bedenken van oplossingen	- objectief	- humor
- gedreven	- leven regels na	
- daadkrachtig	- perfectionistisch	
- goed kunnen inleven	- standvastig	
	- gericht op feiten	
	- analytisch denken	

Positieve kenmerken

Dyslexie	ADHD	Hoogbegaafd
- Creatief	- Creatief	- Creatief
- Spontaan	- Spontaan	- Intelligent
- Empatisch	- Empatisch	- Taalkundig
- Sterke intuïtie	- Sterke intuïtie	- Gevoel voor humor
- Plezier hebben en gevoel voor humor	- Plezier hebben en gevoel voor humor	- Gemotiveerd
- Goed in het vinden van nieuwe oplossingen en in omgaan met slag kunnen en falen	- Goed in het vinden van nieuwe oplossingen en in omgaan met slag kunnen en falen	- Eigenwijs
- Niet lang boos	- Niet lang boos	- Artistiek
- Energiek	- Energiek	- Markaal
- Open	- Open	- Veel kennis
- Gedreven en enthousiast	- Gedreven en enthousiast	- Goed organiseren
- Eerlijk	- Eerlijk	- Goed concentreren
		- Inhoudelijk in vinden van verklaringen

HGW HGD TOPunt..

Positieve aspecten zijn van groot belang

Competenties / talenten 'kansarme' leerlingen

Loyaliteit, → ook naar leerkrachten
Weerbaarheid, veerkracht, → beschermende factor
Zelfredzaamheid (kunnen overleven)
Echtheid, direct zijn (je weet wat je eraan hebt)
Emotionaliteit, warmte, Inlevingsvermogen,
Dankbaarheid, respect, nederigheid,
Weten wat 'tekort' betekent,
Levenswijsheid,
Goed in sport, handvaardig,
Praktische oplossingen vinden
Fierheid,
Humor,
Hulpvaardigheid

HGW HGD TOPunt..

Positieve aspecten zijn van groot belang

Gedrag leerkrachten speelt rol in sociaal gedrag leerlingen

36/10/2013

3200 likes Facebook Twitter +

Leerlingen die les krijgen van een leerkracht die veel complimenten geeft, zullen minder snel eenduidig en onzeker worden. Dat blijkt uit de meest recente van schoolpsychologe Tessa Weyens (KU Leuven).

HGW HGD TOPunt..

Positieve aspecten zijn van groot belang

<https://www.youtube.com/watch?v=oFZAxX2ALUE>
Een experiment met mindsets

http://www.youtube.com/watch?v=TTXrV0_3UjY
The effect of praise on mindsets

HGW HCD TOPunt..

Positieve aspecten zijn van groot belang

LEER JE KIND DE GROEIMINDSET!

IN PLAATS VAN	PROBEER DIT EENS
Ik kan dit niet	Wat moet ik nog leren
Ik ben hier de beste in	Ik word steeds beter
Ik snap er niks van	Wat heb ik nodig om het te begrijpen?
Ik geef het op	Ik probeer het op een andere manier
Dit is te moeilijk voor mij	Het kost me tijd en moeite om dit te leren
Ik heb teveel fouten gemaakt	Door fouten te maken leer ik
Beter dan dit kan ik het niet	Ik blijf proberen
Ik word nooit zo goed als jij	Hoe heb je dat voor elkaar gekregen?
Dit is goed genoeg	Kan dit echt niet beter?
Plan A werkt niet	Gelukkig heeft het alfabet nog 25 andere letters

Psychogoed.nl

HGW HCD TOPunt..

Positieve aspecten zijn van groot belang

Hoe geef je positieve feedback?

NIET: oordeel over intelligentie of talent bv. slim, snel, wiskundeknobbel, (hoog)begaafd, traag, dyscalculie, ..

WEL: feedback over de huidige prestatie, hun persoonlijke evolutie, het leerproces, wat ze bereikten door oefening, studie, doorzettingsvermogen, strategie, methode, samenwerking, ...

→ Aandacht voor positieve aspecten in het leerproces

HGW HCD TOPunt..

2. Strategiefase

- Clusteren
- Diagnostisch traject kiezen
- Hypothese en onderzoeksvragen formuleren
 - Hypotheses formuleren
 - Onderzoeksvragen formuleren
- Betrokkenen informeren

Proclia

Wat is nodig om de vragen te beantwoorden?

HGW HCD TOPunt..

2. Strategiefase

- Clusteren
- Diagnostisch traject kiezen
- Hypothese en onderzoeksvragen formuleren
 - Hypotheses formuleren
 - Onderzoeksvragen formuleren
- Betrokkenen informeren

WAT WETEN WE AL?

- Kenmerken LL, OLS, opvoedingssituatie
- Voldoende inzicht → INTEGRATIEFASE
Onvoldoende info → ONDERZOEKFASE

WAT WILLEN WE NOG WETEN? WAAROM?

- Hulpvragen → onderzoeksvragen
- (Meta)communicatie!
 - Onderzoeksoptzet bespreken
 - Medeonderzoekers betrekken

HGW HCD TOPunt..

2. Strategiefase

- Clusteren
- Diagnostisch traject kiezen
- Hypothese en onderzoeksvragen formuleren
 - Hypotheses formuleren
 - Onderzoeksvragen formuleren
- Betrokkenen informeren

CLUSTEREN: Wat weten we al?

- Kenmerken van de **leerling**
- Kenmerken van de **onderwijsleersituatie**
- Kenmerken van de **opvoedingssituatie**

Belemmerend
Problematisch, ongunstig, zorgwekkend, risicovol

Bevorderend
Positief, sterk, gunstig, beschermend

HGD-clusterformulieren

HGW HCD TOPunt..

2. Strategiefase Oefening

Neem je HGD-clusterformulier

Welke belemmerende en bevorderende factoren zie je bij jouw leerling en zijn context?

2. Strategiefase

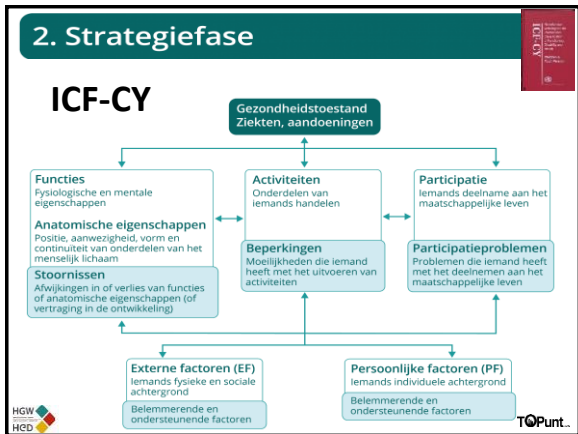
1. Clusteren
2. Diagnostisch project kiezen
3. Hypothese en onderzoeksopdrachten formuleren
 - 3.1 Hypothese formuleren
 - 3.2 Onderzoeksvragen formuleren
4. Betrokkenen informeren

CLUSTEREN

Via ordeningssystemen

- Formulieren HGD
- Binnen CLB ➔

2. Strategiefase

1. Clusteren
2. Diagnostisch project kiezen
3. Hypothese en onderzoeksopdrachten formuleren
 - 3.1 Hypothese formuleren
 - 3.2 Onderzoeksvragen formuleren
4. Betrokkenen informeren

CLUSTEREN in ICF-CY: kenmerken leerling

Activiteiten ('het handelen')

- Leren en toepassen van kennis
- Algemene taken en eisen
- Communicatie
- Mobiliteit
- Zelfverzorging
- Huishouden
- Tussenmenselijke interactie
- Belangrijke levensgebieden
- Maatschappelijk, sociaal en burgerlijk leven

2. Strategiefase

1. Clusteren
2. Diagnostisch project kiezen
3. Hypothese en onderzoeksopdrachten formuleren
 - 3.1 Hypothese formuleren
 - 3.2 Onderzoeksvragen formuleren
4. Betrokkenen informeren

CLUSTEREN in ICF-CY: kenmerken leerling

Participatie ('deelname aan maatsch. leven')

- Leren en toepassen van kennis
- Algemene taken en eisen
- Communicatie
- Mobiliteit
- Zelfverzorging
- Huishouden
- Tussenmenselijke interactie
- Belangrijke levensgebieden
- Maatschappelijk, sociaal en burgerlijk leven

Functies en anatomische eigenschappen

2. Strategiefase

1. Clusteren
2. Diagnostisch project kiezen
3. Hypothese en onderzoeksopdrachten formuleren
 - 3.1 Hypothese formuleren
 - 3.2 Onderzoeksvragen formuleren
4. Betrokkenen informeren

CLUSTEREN: kenmerken onderwijsleersituatie

- Pedagogische werkwijze
- Vak kennis en didactische vaardigheden
- Groepeeringsvormen
- Klassenmanagement

2. Strategiefase

1. Clusteren
2. Diagnostisch traject kiezen
3. Hypothese en onderzoeksvragen formuleren
- 3.1 Hypothese formuleren
- 3.2 Onderzoeksvragen formuleren
4. Betrokkenen informeren

CLUSTEREN: kenmerken opvoedings situatie

- Betrokkenheid ouders bij het onderwijs van hun kind
- Supervisie door ouders
- Verwachtingen van ouders

2. Strategiefase

CLUSTEREN: Wat weten we al?

- Kenmerken van de leerling
- Kenmerken van de onderwijsleersituatie
- Kenmerken van de opvoedings situatie
- Voorgeschiedenis
- Ernsttaxatie (criteria van Rutter)**
www.prodiagnostiek.be < materialenbank
 < ernst van probleemgedrag volgens criteria van Rutter

2. Strategiefase

Oefening

Gebruik de criteria van Rutter om bij je casus de ernst in te schatten.

2. Strategiefase

1. Clusteren
2. Diagnostisch traject kiezen
3. Hypothese en onderzoeksvragen formuleren
- 3.1 Hypothese formuleren
- 3.2 Onderzoeksvragen formuleren
4. Betrokkenen informeren

DIAGNOSTISCH TRAJECT KIEZEN

Moeten we meer weten om de vraagstelling te beantwoorden?

Is onderzoek eigenlijk wel echt nodig?

VOLDOENDE INZICHT → INTEGRATIEFASE
 ONVOLDOENDE INZICHT → ONDERZOEKSFASE

2. Strategiefase

1. Clusteren
2. Diagnostisch traject kiezen
3. Hypothese en onderzoeksvragen formuleren
- 3.1 Hypothese formuleren
- 3.2 Onderzoeksvragen formuleren
4. Betrokkenen informeren

HYPOTHESE EN ONDERZOEKSVRAGEN FORMULEREN

Wat moeten we nog weten? Waarom?

- Formuleren van hypothesen
- Selecteren van hypothesen: waarom moeten we dit weten?

JE DOET GEEN ONDERZOEK, TENZIJ DE GEGEVENS NODIG ZIJN VOOR HET DOEN VAN AANBEVELINGEN.

→Als-dan-redenering

2. Strategiefase

1. Clusteren
2. Diagnostisch traject kiezen
3. Hypothese en onderzoeksvragen formuleren
- 3.1 Hypothese formuleren
- 3.2 Onderzoeksvragen formuleren
4. Betrokkenen informeren

HYPOTHESE EN ONDERZOEKSVRAGEN FORMULEREN

Soorten vragen en hypothesen

- Onderkennend
- Verklarend
- Indicerend (veranderingsgericht, adviesgericht)

2. Strategiefase

Onderkennende vraag
'Wat is er aan de hand met die leerling?'

- *Beschrijvend*
- *Niveaubepalend*
- *Classificerend*

Handelingsgerichte diagnose = integratief beeld

- Kenmerken van leerling, onderwijs, opvoeding
- Wat gaat goed? Wat kan beter?
- ≠ label (kindkenmerken)

TOPunt..

2. Strategiefase

Nadelen label

- Medisch psychiatrisch perspectief
- Subjectieve criteria (wat is 'vaak')?
- Kindkenmerken
- Categorieel: alles of niets
- Ontwikkeling onderbelicht
- Weinig handvatten naar aanpak
- Stigmatiserend, vaststaand ('self-fulfilling prophecy')
- Geen aandacht voor positieve aspecten

TOPunt..

2. Strategiefase

Toekennen label als....

Label is nodig voor inzicht én uitzicht

Label toekennen in belang van leerling

- Bv. acceptatie bevorderen (onvermogen)
- Bv. meer grip op mogelijkheden/beperkingen bij leerling

TOPunt..

2. Strategiefase

Verklarende vraag
'Waarom is dit probleem er?'

Waarom is dit met deze leerling aan de hand?

Hoe hangen factoren van leerling en context samen?
(transactioneel)

- Kenmerken leerling
- Onderwijsleersituatie: leraar/klas/school?
- Opvoedingssituatie: ouders/gezin?

TOPunt..

2. Strategiefase

Indicerende vraag
'Wat kan eraan gedaan worden?'

- Welke interventies zijn wenselijk/haalbaar?
- Wat is het effect van een aanpak?

TOPunt..

2. Strategiefase

Oefening

Sorteer de vragen per soort

TOPunt..

2. Strategiefase

Aandachtspunten bij hypothesen

- Op basis van recent wetenschappelijk inzichten *vb. recente ontwikkelingen ivm intelligentie (www.prodiagnostiek.be)*
- Alternatieve hypothesen *vb. hoogbegaafd of autisme?*
- Waarschijnlijke hypothesen *vb. ouders als warm en competent omschreven, de hypothese 'affectieve verwaarlozing' onwaarschijnlijk*
- Hypothesen met begrippen die te toetsen zijn *vb. 'indigo'kind, roken tijdens zwangerschap*
- Vanuit transactioneel kader *vb. probleemgedrag kleuter wordt versterkt door gedrag leraar*
- Vermijd cirkelredeneringen

TOPunt..

2. Strategiefase

Waarom willen we dat weten? ALS...DAN

HGD en intelligentieonderzoek

- Niet 'u vraagt, wij draaien' – vraag achter de vraag
- Niet altijd nodig om doelen/onderwijsbehoeften te formuleren
- Voorspellende waarde IQ-onderzoek voor schoolsucces: .50
- Kan onbetrouwbaar en/of onderschatting zijn
- **Geen intelligentieonderzoek tenzij...**
- Realistische doelen (onder- overbevraging)
- Situatie is alleen te begrijpen vanuit een IQ-profiel
- Noodzakelijk voor advisering

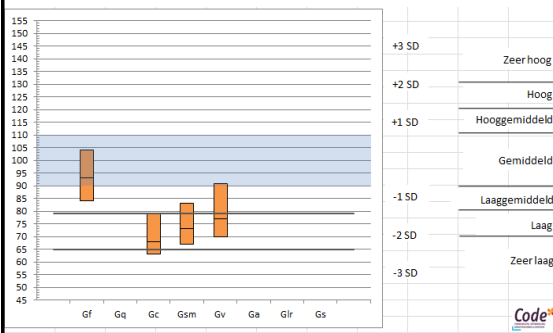
Stel kritische vragen! Voor- en nadelen afwegen

TOPunt..

2. Strategiefase

Voorbeeld Eren

Code*

2. Strategiefase

Voorbeeld Eren

Welke aanpak heeft Eren nodig?

- Aanwenden sterktes (fiche CHC)
 - Transfer en generaliseren van wat geleerd is
 - Vlot nieuwe redeneringen kunnen maken
 - Kennis uitbreiden door kritisch te denken
- Aanwenden sterktes (concreet)
 - Onderliggende regels en processen leren ontdekken en toepassen (bv. Getalinzicht – plaats in honderveld)
 - Handig rekenen
 - Zoekstrategieën gebruiken voor wiskundige problemen
 - WO: open boekvragen
 - Vraagstukken: redeneerstappen noteren, hulpmiddel bij uitrekenen

TOPunt..

2. Strategiefase

1. Checken
2. Bespreken met leerling
3. Hypothese en onderzoeksvragen formuleren
4. Bespreken met leerling

BETROKKENEN INFORMEREN

- Checken: consistent met intakefase
- Bespreken met leerling, ouders, school
- Onderzoeksvragen
- Te onderzoeken: wat, waarom, wie, waar, wanneer
- Afspraken ivm terugkoppeling resultaten

TOPunt..

2. Strategiefase

WAAROM?

Reflectie om tunnelvisie te vermijden

- Alternatieve hypothesen?
- Voldoende positieve mee?
- Ernsttaxatie: in alle situaties?
- Clusteren geeft overzicht
- Tijd voor vakliteratuur (www.prodiagnostiek.be)

Verskillende vormen:

- Alleen (soms aan eind van intake, met betrokkenen)
- Samen met CLB-collega: ervaring
- In multidisciplinair CLB-team: complexe casussen – (G)V

☞ 'Mono' als het kan, 'multi' als het moet!

TOPunt..

2. Strategiefase

Faire diagnostiek

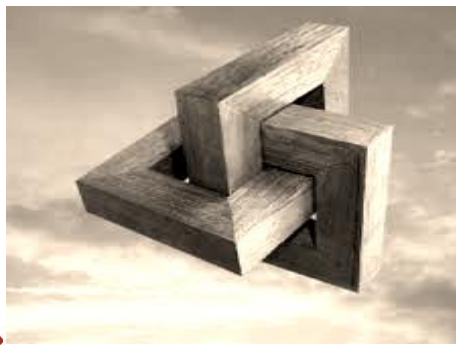
Strategiefase = fase van reflectie

- Bewust van eigen waarden en normen
 - Breed kijken
 - Benut uw team, benut aanvullende coaching!!
- Kennis over psychopathologie
- Inzetten op indicerende vragen!
- Leerling in transactioneel kader

TOPunt..

Afstemming en wisselwerking

TOPunt..

Afstemming en wisselwerking

Kinderen ontwikkelen in een context

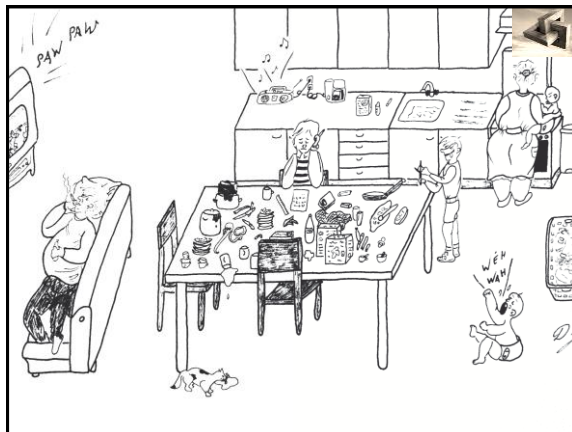
*Déze leerling van déze ouders
bij déze leerkracht in déze klas op déze school*

Wederzijdse beïnvloeding: aandacht voor risico- en beschermende factoren op vlak van kenmerken leerling, onderwijsleersituatie en opvoedingssituatie

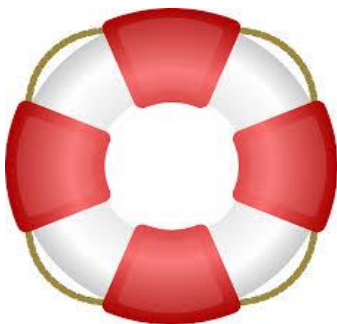
Geen blaming maar 'fit'
Veranderbaar: zoeken naar 'passende' aanpak

TOPunt..

Onderwijs- en opvoedingsbehoeften staan centraal

TOPunt..

Onderwijs- en opvoedingsbehoeften staan centraal

- › Omslag in denken:
 - Wat heeft dit kind (diagnose, stoornis)?
 - ↓
 - Wat heeft dit kind nodig **OM** het doel te bereiken?
- › Van diagnose naar aanpak
- › Niet iedereen gelijk voor de wet
- › Maatwerk

TOPunt..

Onderwijs- en opvoedingsbehoeften staan centraal

Dilemma

ADHD
ODD
RUZIES
DISCUSSIES
OUDERS KOMEN NIET

BEWEGING TUSSENDOOR
TOEZICHT

DUIDELIJKE GRENZEN
FEEDBACK OVER GEDRAG
AUTONOMIE
KORTDURE LEERKRACHT
KORTE OPDRACHTEN
OUDERS EVEN HERINNEREN

Onderwijs- en opvoedingsbehoeften staan centraal

Eerst **doel** bepalen:

- Lange termijn doel (bv. uitstroom) -> korte termijn doelen leren en/of gedrag
- Klein/snel doel: wat zie, hoor en merk je als leerling doel behaald heeft?

Dan pas **hulpzinnen** kiezen (nodig om doel te halen):

- Instructie die ...
- Opdrachten/leeractiviteiten/leeromgeving die ...
- Feedback die ...
- Leerkracht die..
- Groepsleden die ...
- Ouders die ...

HGW HGD TOPunt

Onderwijs- en opvoedingsbehoeften staan centraal

Naast onderwijs- en opvoedingsbehoeften....

Ook ondersteuningsbehoeften ouders en leerkracht!

HGW HGD TOPunt

De leerkracht doet ertoe

HGW HGD TOPunt

De leerkracht doet ertoe

Wetenschappelijke inzichten invloed op ontwikkeling van leerlingen

50% (from home to student)
5-10% (from school to student)
30% (from teacher to student)
5-10% (from school to teacher)

THUIS Nergens beter dan thuis

HGW HGD TOPunt

De leerkracht doet ertoe

Een goede leerkracht....

• <http://www.youtube.com/watch?v=2kCckT34cQc&feature=related>

HGW HGD TOPunt

De leerkracht doet ertoe

Jouw ideale leerkracht ...

HGW HGD TOPunt..

De leerkracht doet ertoe

Ted-talk Rita Pierson: every kid needs a champion
https://www.ted.com/talks/rita_pierson_every_kid_needs_a_champion?language=nl

Taylor Mali – ‘What teachers make’
<http://www.youtube.com/watch?v=Buk3s1XvH14>

HGW HGD TOPunt..

De leerkracht doet ertoe

Consequenties voor de CLB-medewerker:

- Heb altijd vijf minuten tijd
- Heb aandacht voor de ondersteuningsbehoeften van de leerkracht

HGW HGD TOPunt..

HGW uitgangspunten

Oefening:
 Welk uitgangspunt hoort bij volgende aandachtspunten?
 ouderbetrokkenheid & samenwerken met ouders

1. School, ouders en leerling hebben een gemeenschappelijk belang
2. Elk oudergesprek heeft heldere doelen
3. Problemen én positieve ontwikkelingen komen aan bod
4. Gedrag van een kind/jongere kan op school anders zijn dan thuis
5. Vanuit een gezamenlijke analyse formuleren betrokkenen doelen
6. Behoeften leerling, leerkracht en ouders zijn onderwerp van gesprek
7. Leerlingen zijn betrokken bij de samenwerking school - ouders
8. Het zorgbeleid van school biedt houvast
9. Het gesprek wordt afgerond met afspraken
10. Betrokkenen evalueren samen het gesprek

Hfst.5
 HGW HGD TOPunt..

Aandachtspunten ouderbetrokkenheid & samenwerken met ouders

Bijlage 5.7 Opdrachten bij hoofdstuk 5
 checklist met de 10 aandachtspunten
 ter voorbereiding of ter evaluatie van een oudergesprek.

- Wat heb je gezegd, wat heb je gevraagd en waarom? Hoe reageerden de ouders?
- Wat maakte dat het gesprek zo goed verliep (succesfactoren) waarom en hoe wil je dat behouden in een volgend gesprek?
- Wat maakte dat het gesprek zo moeizaam verliep (valkuilen) waarom niet en hoe wil je dat in het vervolg anders doen?

HGW HGD TOPunt..

Dag 2 Dinsdag 28 januari 2020

HUISTAAK:

- Probeer **iets** toe te passen van het geleerde van dag 1
 - op afgeronde intake of nieuwe intake, intakevragenlijst gebruiken
 - clusteren in de 3 cirkels
 - formuleren van onderzoeksvragen (ev. in team)
 - pas criteria van Rutter toe
 - ...
- We starten dag 2 met jullie ervaringen en vragen
- Lezen HGW-boek Hfst 3: effectief onderwijs

HGW HGD TOPunt..

Dag 2 Dinsdag 28 januari 2020

MEE TE BRENGEN:

- Deelnemersbundel dag 1 (individueel leerdoel)
- Ervaring huistaak toepassing intake en/of strategie
- Laptop
- Casus + verslag

PLAATS:

OCMW Jubileumlaan

TOPunt..

Evaluatie

Waarom?

Dan gaan we door met wat al goed gaat en verbeteren we wat nog niet werkt.

Daarom ...

- Wat beviel jou?
- Welke tips kan je ons geven om de vorming te optimaliseren/verbeteren?
- Wat neem je zeker mee van deze sessie? Wat ga je hiermee doen?

Dank

om het evaluatieformulier in te vullen!

TOPunt..